

A Study on the Structural Relationships of Personality Traits and Political Participation among Students with the Mediation of Religious Beliefs

Adeleh Iranpour*

Hamid Reza Arianpour**

Hossein Fattahi Ardakani***

Abstract

Political participation as one of the major indicators of development is a very important function of people's unique personality-interactive traits, particularly among students. The present research was conducted with the aim of examining the mediatory role of religious beliefs in the relationship between students' personality traits and their political participation. This descriptive-correlational research applied the methodology of structural equation modeling. The population included all the students of Ardakan University in the academic year 2020-2021. 300 students were selected among them by the convenience sampling as the sample. The NEO-Five Factor Inventory (NEO-FFI) (short form) (McCrae & Costa, 1992), the questionnaire of political participation (Farajzadeh, 2014), and the questionnaire of religious beliefs (Khodayarifard, 1995) were used for collecting the data. The data analyzed by descriptive and inferential statistics and showed that the personality traits of neuroticism, extroversion, agreeableness, and conscientiousness have a significant direct effect on political participation among students ($P < 0.05$); while the personality trait of flexibility does not have a significant direct effect on political participation ($P < 0.05$). In addition, religious beliefs have a significant direct effect on political participation ($P < 0.05$). The personality traits of extroversion, agreeableness, flexibility, and conscientiousness also have a significant direct effect on religious beliefs among students ($P < 0.05$); but the personality trait of neuroticism does not have a significant direct effect on religious beliefs ($P < 0.05$). Moreover, religious beliefs significantly mediate the relationship between the personality traits of extroversion, agreeableness, flexibility, and conscientiousness and political participation among students ($P < 0.05$).

Keywords: religious beliefs, personality traits, political participation, student.

---

* M.A. Student in Psychology, Ardakan University, iranpour.adele@gmail.com.

** Assistant Professor, Department of Psychology, Ardakan University, Corresponding Author, hamidaryanpour@ardakan.ac.ir.

*** Assistant Professor, Department of Political Sciences, Ardakan University, h-fattahi@ardakan.ac.ir.

بررسی روابط ساختاری ویژگی‌های شخصیتی و مشارکت سیاسی دانشجویان با نقش واسطه‌ای باورهای مذهبی

عادلہ ایرانپور*

حمیدرضا آریانپور**

حسین فتاحی اردکانی***

چکیده

مشارکت سیاسی به‌عنوان یکی از شاخص‌های عمده توسعه، تابع بسیار مهمی از ویژگی‌های منحصر به فرد شخصیتی و تعاملی افراد به‌ویژه دانشجویان است. پژوهش پیش‌رو با هدف بررسی نقش واسطه‌ای باورهای مذهبی در ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و مشارکت سیاسی دانشجویان انجام شد. این پژوهش یک مطالعه توصیفی-همبستگی به شیوه مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه اردکان در سال تحصیلی 1400-3399 بود که تعداد 300 نفر از آنان با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، جهت انجام پژوهش انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه ویژگی‌های شخصیتی پنج عاملی تئو فرم کوتاه مک‌کری و کاستا (1222)، پرسشنامه مشارکت سیاسی فرج‌زاده (3393) و پرسشنامه باورهای مذهبی خدایاری‌فرد (3374) بهره گرفته شد. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد ویژگی‌های شخصیتی روان‌نژندی، برون‌گرایی، دلپذیر بودن و باوجدان بودن بر مشارکت سیاسی در دانشجویان تأثیر مستقیم معناداری دارند ($P < 0/05$)، اما ویژگی شخصیتی انعطاف‌پذیری بر مشارکت سیاسی در دانشجویان تأثیر مستقیم معنی‌داری ندارد ($P > 0/05$)؛ همچنین باورهای مذهبی بر مشارکت سیاسی تأثیر مستقیم معناداری دارند ($P < 0/05$)، ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، دلپذیر بودن، انعطاف‌پذیری و باوجدان بودن نیز بر باورهای مذهبی در دانشجویان تأثیر مستقیم معناداری دارند ($P < 0/05$)، اما ویژگی شخصیتی روان‌نژندی بر باورهای مذهبی در دانشجویان تأثیر مستقیم معناداری ندارد ($P > 0/05$)؛ همچنین باورهای مذهبی، رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، دلپذیر بودن، انعطاف‌پذیری و باوجدان بودن را با مشارکت سیاسی در دانشجویان به‌طور معناداری میانجی‌گری می‌کند ($P < 0/05$).

واژگان کلیدی: باورهای مذهبی، ویژگی‌های شخصیتی، مشارکت سیاسی، دانشجو.

مقدمه

امروزه حضور و مشارکت فعال سیاسی جزئی از ضرورت‌های زندگی شهروندی به شمار می‌رود که دارای آثار و نتایج قابل توجه فردی و اجتماعی است. مشارکت سیاسی از آن جهت که ابزار اصلی برای توزیع دوباره قدرت در داخل یک مجموعه انسانی است؛ می‌تواند مانع بروز بسیاری از تنش‌ها در روابط بین قدرت‌های اجتماعی و سیاسی شود (فلورز^۱ و همکاران، 2009). در این بین، رویکرد ساختاری-کارکردی مشارکت سیاسی را فرایندی می‌داند که در آن اجزا و عناصر متشکله نظام به گونه‌ای کارکرد دارند که به ثبات و موازنه سیاسی می‌انجامد (غفاری، 2012). بر این اساس نظام‌های سیاسی مطلوب، نظام‌هایی هستند که پیوسته زمینه‌های مشارکت فزاینده شهروندان را بازتعریف و بازتولید کرده و براساس تحقق مشارکت آنان استقرار یافته باشند (باقریان و خوش‌فر، ص 3366). اوبرادویچ و ماستن^۲ (1017) عنوان کرده‌اند که افزایش مشارکت سیاسی دانشجویان می‌تواند پیامدهای بلندمدت مطلوبی را برای سیاست جامعه به بار آورد و ورود به فعالیت‌های مشارکتی در دوره جوانی می‌تواند علاقه‌مندی به مشارکت سیاسی را در بزرگسالی پیش‌بینی کند. به باور ماجر و نواک^۳ (2018) نیز هرچه دانشجویان فرصت بیشتری را برای تجربه دموکراسی و توسعه دانش، مهارت و نگرش سیاسی خود به دست آورند؛ به شهروندانی آگاه، مسئول و مشارکتی تبدیل خواهد شد و می‌توانند به ترویج تعاملات مسالمت‌آمیز سیاسی و توسعه سیاست کشور کمک شایانی کنند.

بنابر پژوهش‌های پیشین (زارعی، ۱۳۹۶؛ آقاییوسفی و همکاران، 3393)، یکی از عوامل تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی شخصیت می‌باشد که از بنیادی‌ترین مفاهیم روان‌شناسی است. حوزه روان‌شناسی شخصیت به بررسی ویژگی‌های فردی اعم از هیجانی و رفتاری می‌پردازد که معمولاً ثابت و قابل پیش‌بینی و در زندگی روزمره قابل پیگیری هستند (کاپلان^۴ و سادوک، ۲۰۰۳). به لحاظ مفهومی، ویژگی شخصیت به راه‌هایی اشاره دارد که یک فرد جهت رویارویی با مسائل جدید برمی‌گزیند. این ویژگی‌ها معمولاً ثابت و تغییرناپذیر هستند (ورما و شیخ، ۱۹۹۶^۵). به‌طورکلی در روان‌شناسی، امروزه دیدگاه‌های متفاوتی در مورد شخصیت وجود دارد. نظریه پنج عاملی شخصیت^۶ از رویکردهایی می‌باشد که نزد اهل فن از پذیرش نسبی برخوردار است.

1. Flores

2. Obradovic & Masten

3. Mager & Nowak

4. Kaplan & Sadock

5. Verma & Sheikh

6. Five-factor model of personality

کاستا و مک‌کری^۱ (۱۹۸۵) با استفاده از تحلیل عاملی به این نتیجه رسیدند که می‌توان بین تفاوت‌های فردی در عوامل شخصیتی، پنج بُعد عمده را از یکدیگر تفکیک کرد (حقوق‌شناس، ۲۰۰۶؛ به نقل از زارعی، ۱۳۹۶).

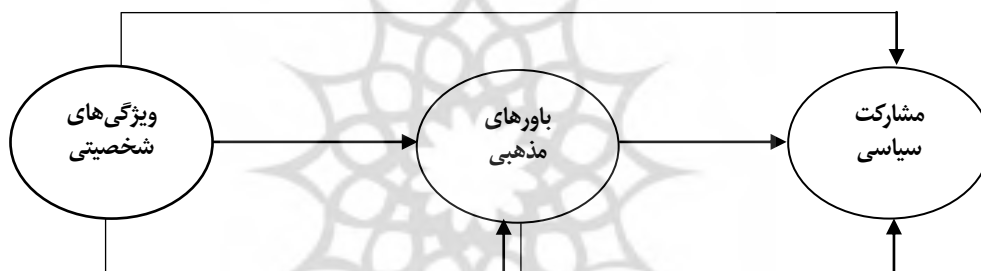
در سال‌های گذشته، توجه دانشمندان سیاسی به این سؤال معطوف شده که آیا صفات شخصیتی، تفاوت‌ها در نگرش و مشارکت سیاسی افراد را توجیه می‌کنند (گاربر^۲ و همکاران، ۲۰۱۲). می‌توان گفت که بررسی شخصیت و سیاست، قدیم‌ترین سنت در روان‌شناسی سیاسی است و از مفهوم شخصیت برای ارزیابی انواع گسترده‌ای از رفتارهای سیاسی استفاده شده است: از روان‌شناسی رهبران سیاسی و آسیب‌شناسی روانی کسانی که مرتکب شقاوت‌هایی با انگیزه سیاسی شده‌اند؛ مانند هیتلر گرفته تا نقشی که عوامل شخصیتی در نگرش افراد به نژاد و قومیت، مشارکت سیاسی و تمایل به اطاعت از مسئولان بازی می‌کنند (آدرنو^۳ و همکاران، ۲۰۰۷).

یکی دیگر از متغیرهایی که می‌تواند بر مشارکت سیاسی دانشجویان اثرگذار باشد، باورهای مذهبی آنهاست. به اعتقاد جونز و لیل^۴ (۲۰۱۱) نیز یکی از مهم‌ترین عواملی که بر روی رفتار مشارکتی سیاسی افراد تأثیر می‌گذارد، باورهای مذهبی و دینداری افراد است؛ درحقیقت عامل مذهب و باورهای مرتبط با آن به لحاظ گستره اجتماعی بودن آن در شکل‌گیری، تحکیم و تقویت روابط اجتماعی-سیاسی تأثیرگذار است. باورهای مذهبی اساساً با نمادهایی سروکار دارد که غیرعینی‌اند و احساسات، ارزش‌ها و امیدهای افراد را بیان می‌کند یا جریان‌گش متقابل میان انسان‌ها و فعالیت‌های اجتماعی-سیاسی را سازمان داده، به نظم می‌کشاند یا کل مجموعه اذهان و اعیان را جمع‌بندی می‌کند و زمینه این کل را نشان می‌دهد (همیلتون، ۲۰۰۱).

از یک سو تحقیقات زیادی در مورد شخصیت و مذهب در کشورهای مختلف انجام شده است؛ زیرا مذهب در هر کشوری، سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کشور و شخصیت افراد آن کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و در این میان، ایران به‌عنوان یک کشور مذهبی و جوان نیازمند مطالعه و پژوهش در این زمینه است. باورهای مذهبی با سلامت روان، میزان تنیدگی، سازگاری روان‌شناختی، افسردگی و اضطراب رابطه دارد و از سوی دیگر مطالعات بیانگر شکل‌گیری شخصیت و مذهب در نوجوانی و ثبات آن در دوران بعدی زندگی است (بهرامی و تاشک، ۲۰۰۴).

-
1. Costa & McCrae
  2. Gerber
  3. Adorno
  4. Jones and Leal
  5. Hamilton

از این رو، شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند یکی از تعیین‌کننده‌های عمل به باورهای دینی باشد. دوریز و سوننس^۱ (۲۰۰۶) در پژوهش خود نشان دادند که تفاوت‌ها در شخصیت و شکل‌گیری هویت می‌تواند تعیین‌کننده گرایش‌ها و باورهای مذهبی باشد؛ بنابراین با توجه به اهمیت دوران دانشجویی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دوران در شکل‌گیری جهت‌گیری مذهبی (ایزنک،^۲ ۱۹۹۸؛ ساروگلو،^۳ ۲۰۱۷) و توجه به این نکته که ایجاد علاقه به مشارکت سیاسی و اجتماعی در میان دانشجویان در قالب وضعیتی فرآیندی در طول زمان ایجاد می‌شود (اوداتل و توبله،^۴ ۲۰۰۷) و می‌تواند در بلندمدت به ترویج تعاملات مسالمت‌آمیز اجتماعی و سیاسی و توسعه خصوصیات متناسب با رفتارهای شهروندی کمک شایانی کند (گوسلینگ،^۵ ۲۰۰۸)؛ این پژوهش قصد داشت به این سؤال پاسخ دهد که آیا باورهای مذهبی دانشجویان در ارتباط بین مشارکت سیاسی آنها با ویژگی‌های شخصیتی‌شان نقش واسطه‌ای دارد؟

شکل ۱: مدل پیش فرض پژوهش

۱. پیشینه پژوهش

رهبر قاضی و همکاران (۳۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «گرایش‌های محافظه‌کاری فرهنگی-سیاسی: تأثیر ویژگی‌های شخصیتی» نشان دادند که ویژگی‌های شخصیتی بر گرایش‌های سیاسی و فرهنگی تأثیر معناداری دارند؛ به این صورت که نخست بین گشودگی به تجربه و گرایش به محافظه‌کاری فرهنگی و سیاسی رابطه معنادار و منفی وجود دارد. دوم اینکه باوجدان بودن به شکلی معنادار بر گرایش افراد به سمت محافظه‌کاری در دو حوزه فرهنگی و سیاسی تأثیر مثبت

1. Duriez & Soenens
2. Eysenck
3. Saroglou
4. O'Donnell & Tobbell
5. Gosling

می‌گذارد. سرانجام از سه متغیر دیگر موجود در ویژگی‌های شخصیتی تنها روان‌رنجورخویی است که می‌تواند بر روی گرایش به محافظه‌کاری فرهنگی تأثیر معنادار و مثبتی گذارد.

نیازی و همکاران (3399) در پژوهشی با عنوان «رابطه دینداری و مشارکت سیاسی شهروندان در ایران» نشان دادند که ضریب تأثیر دینداری بر مشارکت سیاسی معادل 0/33 است که براساس نظام تفسیری کوهن، این میزان تأثیر در حد متوسط ارزیابی می‌شود؛ همچنین با در نظر گرفتن جنسیت به‌عنوان متغیر تعدیل‌کننده، این ضریب برای زنان 0/28 و مردان 0/43 ارزیابی شده است. پس مؤلفه دینداری بر میزان مشارکت سیاسی اثرگذار می‌باشد که این میزان در بین گروه مردان تا حدودی بیشتر از زنان است و پابندی بیشتر مردان به باورها و اعتقادهای دینی، زمینه را برای مشارکت سیاسی بیشتر آنان فراهم می‌کند.

جعفری کلاریجانی و همکاران (3399) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر مشارکت سیاسی در بین جوانان استان مازندران» بیان کردند که متغیرهای مستقل اثربخشی سیاسی، جامعه‌پذیری سیاسی و باورهای دینی و مذهبی با متغیر وابسته مشارکت سیاسی رابطه معناداری دارند و این سه متغیر مجموعاً 22 درصد از تغییرات مشارکت سیاسی را تبیین می‌کنند که از این میان، متغیر باورهای دینی و مذهبی بیشترین و متغیر اثربخشی سیاسی کمترین تأثیر را بر روی مشارکت سیاسی دارد.

حاجی‌پور و همکاران (3399) در پژوهشی با عنوان «تأثیر سرمایه اجتماعی و دینداری بر الگوهای مشارکت‌پذیری سیاسی در بین شهروندان بالای 18 سال شهر اهواز» نشان دادند که دینداری و ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، تعامل اجتماعی، کنش‌های یاریگرانه، شبکه روابط و پیوندهای اجتماعی) تأثیر مثبت معنادار بر مشارکت‌پذیری سیاسی دارند و هرچه سطح دینداری و سرمایه اجتماعی بالا باشد، مشارکت‌پذیری سیاسی افزایش می‌یابد.

ایمانی‌فر و همکاران (3399) در پژوهشی با عنوان «تدوین مدل شهادت‌طلبی براساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش واسطه‌ای نگرش مذهبی و عمل به باورهای مذهبی در دختران بسیجی» نشان دادند برون‌گرایی، توافق‌پذیری و مسئولیت‌پذیری بر میل به شهادت اثر مثبت مستقیم و غیرمستقیم به‌واسطه متغیرهای درون‌زای نگرش مذهبی و عمل به باورهای مذهبی دارد، اما انعطاف‌پذیری بر میل به شهادت اثر منفی مستقیم و غیرمستقیم دارد. بین متغیر برون‌زای نروزرگایی نیز ارتباط مستقیم و غیرمستقیمی با میل به شهادت‌طلبی مشاهده نشده است.

ایکسیو¹ و همکاران (2021) در پژوهشی با عنوان «گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی:

آزمایش ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی سطح پایین و جهت‌گیری سیاسی) نشان دادند که هر دو بُعد شخصیتی (گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی) با گرایش سیاسی لیبرال ارتباط مثبت معناداری دارند؛ همچنین ویژگی‌های شخصیتی سطح پایین (شامل حساسیت زیبایی‌شناختی، کنجکاوی عقلانی، شفقت به خود/دلسوزی، نظم، خوشرویی و ابراز وجود) با جهت‌گیری سیاسی ارتباط مثبت معنادار و ویژگی‌های روان‌نژندی (شامل کناره‌گیری، افسردگی، اضطراب و...) با جهت‌گیری سیاسی ارتباط منفی معناداری دارند.

ساورهبر^۱ و همکاران (2021) در پژوهشی با عنوان «رابطه رضایت زناشویی، باورهای مذهبی و جهت‌گیری سیاسی»، نشان دادند بین رضایت زناشویی و باورهای مذهبی و بین باورهای مذهبی و جهت‌گیری سیاسی در موضوعات محافظه‌کارانه سیاسی همبستگی معنادار و بین باورهای مذهبی و جهت‌گیری سیاسی نیز در مسائل لیبرال همبستگی منفی معنادار وجود دارد و بین رضایت زناشویی و جهت‌گیری سیاسی رابطه معنادار وجود ندارد.

کایواس و داوسون^۲ (2021) در پژوهشی با عنوان «مروری یکپارچه در تحقیقات اخیر درباره روابط بین باورهای مذهبی، ایدئولوژی سیاسی، اقتدارگرایی و تعصب مذهبی» نشان دادند که براساس مطالعات انجام‌شده در سالیان گذشته، محافظه‌کاری سیاسی با میل به نظم و ثبات به‌عنوان دو ویژگی ضروری برای جوامع فعال و مقتدر سیاسی همبستگی مثبت دارد؛ همچنین بین باورهای مذهبی با ایدئولوژی سیاسی، اقتدارگرایی سیاسی و تعصب مذهبی رابطه معنادار وجود دارد. با وجود آن به عقیده این نویسندگان باید توجه داشت که هم اخلاق و هم حقوق بشر حکم می‌کند که افراد باید آزادانه از هر یک از باورهای مذهبی و سیاسی خود حمایت کنند و این باورهای مذهبی و سیاسی می‌توانند بر ایدئولوژی سیاسی و اقتدارگرایی کشورها تأثیرگذار باشند.

استرانگ^۳ و همکاران (2021) در پژوهشی با عنوان «دین و رشد شخصیت: تغییرات ویژگی‌های شخصیت بعد از گرایش به باورهای مذهبی و انحراف از باورهای مذهبی» نشان دادند که در پی انحراف افراد از مذهب، ویژگی‌های شخصیتی صداقت-فروتنی و وظیفه‌شناسی در آنان کاهش و سطح روان‌رنجوری در آنها افزایش می‌یابد، اما پس از گرایش افراد به باورها و اعمال مذهبی، میزان صداقت/فروتنی، وظیفه‌شناسی، باوجدان بودن و مسئولیت‌پذیری در آنان بیشتر می‌شود؛ بنابراین گرایش به باورهای مذهبی و انحراف از این باورها می‌تواند تغییرات خاصی را در شخصیت افراد ایجاد کند که بارزترین آن مربوط به میزان صداقت-فروتنی و وظیفه‌شناسی آنان

1. Sauerheber

2. Cuevas & Dawson

3. Stronge

است.

مطالعات فراوانی درباره مشارکت و فعالیت‌های سیاسی، چگونگی تغییر و تحول آن در نسل‌های مختلف و نیز علل کاهش آن در چند سال گذشته انجام شده است و این یافته‌ها نشان می‌دهد که از دو دهه گذشته، انگیزه مشارکت سیاسی دانشجویان کاهش یافته و ضرورت مطالعه مشارکت سیاسی دانشجویان و عوامل تشکیل‌دهنده و مؤثر بر آن را بیش از پیش ساخته است و با وجود علاقه آشکار به ویژگی‌های نسل کنونی دانشجویان و نیز سطوح مشارکت سیاسی آنان، پژوهش‌های اندکی در این زمینه وجود دارد که به نظر می‌رسد با اجرای این پژوهش در زمینه شناخت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر مشارکت سیاسی با نقش میانجی باورهای مذهبی و نیز کشف راهکارهای عملی حاصل از یافته‌های تجربی به منظور برنامه‌ریزی بهتر در توسعه سیاسی، نتایج قابل ملاحظه‌ای به دست آید؛ همچنین تبیین کارکردهای دانشگاه به‌عنوان یکی از بخش‌های ساختار فرهنگی کشور و نقشی که دانشجو در این زمینه برعهده دارد، به خوبی می‌تواند توجه به پژوهش در زمینه مشارکت سیاسی دانشجویان است؛ بنابراین براساس مطالب گفته شده، کشف مدل‌یابی مشارکت سیاسی دانشجویان بنابر ویژگی‌های شخصیتی و باورهای مذهبی از اهداف پژوهشگر در انجام پژوهش پیش‌رو است.

2. مفاهیم و مبانی نظری

2-1. مشارکت سیاسی

درباره مفهوم مشارکت سیاسی تعاریف فراوانی ارائه شده است؛ به‌طورکلی در دایرةالمعارف بین‌المللی علوم اجتماعی آمده است: مشارکت سیاسی، فعالیت داوطلبانه اعضای جامعه در انتخاب رهبران و شرکت مستقیم در سیاست‌گذاری‌های عمومی است (بیرو، 1996). در نگاهی دیگر مشارکت سیاسی، عملی ارادی و آگاهانه است که به‌طور مستقیم از راه‌های قانونی و مسالمت‌آمیز به‌منظور تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری‌های مربوط به اداره جامعه انجام می‌شود و به‌عنوان یک روش سیاسی دارای منافع عملی ویژه‌ای است که فقدان آن به ساماندهی سیاسی و اهداف بلندمدت حکومت آسیب وارد می‌کند؛ در واقع مشارکت سیاسی را می‌توان به مثابه مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و اعمال تعریف کرد که افراد به واسطه آن در جستجوی نفوذ یا حمایت از حکومت و سیاست خاصی هستند (مظاهری و همکاران، 3397).

از نظر دی-بنویست¹ (6016) مشارکت سیاسی یک قالب سیاسی است که در آن هر

1. De Benoist

شهروند حق دارد از راه تعیین احکام و امکان اظهار موافقت و مخالفت با آنها در امور عامه شرکت کند. مشارکت سیاسی دخالت واقعی مردم در سرنوشت جامعه خود به دور از هرگونه تهدیدات سیاسی، شغلی و یا انتظارات مادی و مقامی همچون فرصت‌طلبی و تطمیع است؛ به گونه‌ای که تأثیر تعیین‌کننده‌ای در سرنوشت آنها داشته باشد (عبداللهی نژاد و همکاران، 3395). از جنبه دیگر مشارکت سیاسی به معنای وجود رقابت و منازعه مسالمت‌آمیز بین بخش‌های گوناگون جامعه سیاسی برای دستیابی به قدرت، اداره جامعه و تعریف مصالح عمومی است (نادری، 3366). به عقیده هاردویک¹ (9009) مشارکت سیاسی هر نوع فعالیت سیاسی داوطلبانه در مورد احراز، انتخاب کردن و انتخاب شدن برای پست‌های سیاسی جامعه و اثرگذاری در شکل‌گیری سیاست‌های عمومی و نهادهای سیاسی جامعه تعریف می‌شود.

راش² (2014) مشارکت سیاسی را درگیر شدن فرد در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی تا داشتن مقام رسمی سیاسی تعریف می‌کند و آن را پدیده‌ای جهانی می‌داند، البته نه بدین معنا که همه افراد لزوماً فعالیت سیاسی دارند و نه اینکه از نظر شکل وسعت در همه جوامع به یک اندازه است، بلکه به این معنا که در همه جوامع وجود داد و شرایط پذیرش تغییرات را فراهم می‌سازد (قادرزاده و همکاران، 3398)؛ همچنین پای³ (2015) نیز مشارکت سیاسی را هر نوع اقدام داوطلبانه، موفق یا ناموفق، سازمان‌یافته یا بی‌سازمان، مقطعی یا مستمر می‌داند که برای اثرگذاری بر انتخاب سیاست‌های عمومی، اداره امور عمومی یا گزینش رهبران سیاسی در سطوح مختلف حکومتی به روش‌های قانونی و غیرقانونی به کار می‌رود (سردارنیا و همکاران، 3398). در مجموع مشارکت سیاسی را می‌توان تصمیم و انتخاب آگاهانه مردم برای تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه خود دانست تا بدین وسیله قوانین، ارزش‌ها، هنجارها و اعتقادات مردم جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند؛ با نظرات و انگیزه‌های آنان همسو باشد (مولایی، 3397).

2-2. شخصیت

صاحب‌نظران حوزه شخصیت و روان‌شناسی از واژه شخصیت، تعاریف گوناگونی ارائه داده‌اند. از نظر ریشه‌ای واژه شخصیت معادل واژه لاتین «Personality» است؛ اما در حقیقت از ریشه لاتین «Persona» گرفته شده که به معنای نقاب یا ماسکی بوده است که در یونان و روم قدیم بازیگران

1. Hardwick

2. Rush

3. Pie

تأثر بر چهره می‌گذاشتند. این تعبیر اشاره به این مطلب دارد که شخصیت هر فردی، ماسکی است که او بر چهره خود می‌زند تا وجه تمییز وی از دیگران باشد. هیلگارد^۱ شخصیت را الگوهایی از رفتار و شیوه‌هایی از تفکر می‌داند که نحوه سازگاری فرد را با محیط تعیین می‌سازد؛ درحالی‌که برخی از روان‌شناسان شخصیت را به ویژگی‌های پایدار فرد نسبت می‌دهند و آن را به صورت مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی می‌دانند که باثبات و پایدارند و سبب پیش‌بینی رفتار فرد می‌شوند. بنابراین از دیدگاه هیلگارد، شخصیت به تمامی خصلت‌ها و ویژگی‌هایی همچون اندیشه، احساسات، ادراک شخص از خود، نقطه‌نظرات، طرز فکر و بیشتر عادات گفته می‌شود که معرف رفتار یک فرد هستند. واژه شخصیت معانی گوناگونی در زبان روزمره مردم دارد. یکی از معانی آن مربوط به هر نوع صفت اخلاقی یا برجسته است که سبب تمایز و برتری فردی نسبت به افراد دیگر می‌شود؛ مثلاً وقتی گفته می‌شود: «او باشخصیت است»، یعنی «او» فردی با ویژگی‌هایی است که می‌تواند افراد دیگر را با «کارایی و جاذبه اجتماعی خود» تحت‌تأثیر قرار دهد و نیز واژه «بی‌شخصیت» به معنای داشتن ویژگی‌های منفی است که دیگران را در جهت منفی تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. دیدگاه روان‌شناسی در مورد شخصیت، چیزی فراتر و متفاوت‌تر از دیدگاه‌های مردم و جامعه است. بر این مبنا در روان‌شناسی افراد به گروه‌های باشخصیت و بی‌شخصیت یا شخصیت خوب و بد تقسیم نمی‌شوند؛ بلکه از نظر این علم، همه افراد دارای شخصیت می‌باشند که باید به‌صورت علمی مورد مطالعه قرار گیرند. پس چنین دیدگاهی به شخصیت و انسان، پیدایش نظریه‌های فراوانی همچون روان‌کاوی، انسان‌گرایی، شناختی، یادگیری اجتماعی و... در حوزه مطالعه این گرایش از علم روان‌شناسی را موجب شده است (هارلوک، 2005). بنابر دیدگاه آلپورت، شخصیت دربرگیرنده سازمان پویایی از ویژگی‌ها است که در درون سیستم روان‌شناختی و جسمانی فرد قرار دارد و تحت‌تأثیر الگوهای فکری، هیجانی و رفتاری وی می‌باشد؛ به بیان دیگر آلپورت بر این عقیده است که ساختار شخصیتی فرد، تعیین‌کننده نوع رفتارهای وی است. پس بر مبنای این تعاریف، ویژگی‌های شخصیتی دارای سه عملکرد عمده هستند و می‌توانند رفتارها را جمع‌بندی، پیش‌بینی و آنها را تبیین کنند (رابرتز^۲ و همکاران، 2008)؛ بر این مبنا ویژگی‌های شخصیتی، رفتارهای اجتماعی افراد را براساس اولویت‌ها و ارزش‌های آنها در جهت ایجاد پیامدهای خاص در موقعیت تبیین می‌کنند (گنجی، 3366). بنابراین رفتارهای هر شخص تحت‌تأثیر اولویت‌ها و ارزش‌های خود او قرار دارد که احساس مسئولیت‌پذیری را در وی تقویت می‌سازد و

---

1. Hilgard

2. Roberts

موقعیت‌هایی را برایش فراهم می‌کند که با شخصیت وی همپوشی داشته دارد (فیست و فیست، 6006).

2-3. باورهای مذهبی

شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که اعتقادات و باورهای مذهبی توانسته‌اند با ارضای بسیاری از نیازهای اساسی بشر، خلأهای اخلاقی، عاطفی و معنوی او را پر کنند؛ همچنین براساس شواهد، باورهای مذهبی پاسخ بسیاری از پرسش‌های بشر در زمینه هدف و معنای زندگی را می‌دهد و با روشن‌سازی بسیاری از مسائل پیچیده زندگی و دادن امید و اطمینان به افراد، قدرت رویارویی آنها را با مشکلات تحکیم می‌بخشد و ضمن استحکام بخشیدن به خصوصیات اخلاقی و معنوی در اجتماع، پایگاه بسیار محکم و مطمئنی را برای انسان در برابر مشکلات و محرومیت‌های زندگی فراهم می‌کند (مدبر و همکاران، 3397).

امروزه در بیشتر جوامع ثابت شده است که خانواده‌های مذهبی نسبت به خانواده‌های سست مذهب از آرامش فردی-خانوادگی و اجتماعی بیشتری برخوردارند و بین عمل به باورهای مذهبی و سلامت روانی افراد رابطه وجود دارد؛ به طوری که با کاهش عمل به باورهای مذهبی از میزان سطح سلامت عمومی و روانی افراد کاسته می‌شود (گودرزی‌زاده و بهرامی، 3397).

به‌طورکلی باورهای مذهبی به‌عنوان مجموعه‌ای از باورها و نیایدها، اعتقادات و ارزش‌های اختصاصی و تعمیم‌یافته از مؤثرترین تکیه‌گاه‌های روانی به‌شمار می‌روند و می‌توانند زمینه لازم را در جهت نشان دادن معنای زندگی به فرد، امیدواری و خودشکوفایی وی فراهم کنند و در شرایط حاد نیز با فراهم‌سازی تکیه‌گاهی مطمئن، فرد را از تعلیق و بی‌معنایی نجات دهند؛ بر این اساس منظور از باورهای مذهبی، داشتن نگرش نظام‌مندی از باورها و اعمال نسبت به امور مقدس است که معطوف به دو بُعد آشنایی و دین‌باوری می‌شود و زمینه را برای ثبات، استمرار و پایداری فرد در جامعه فراهم می‌کند (بدری‌گرگی، 3393).

شاخص‌های مذهبی بودن و باورهای مذهبی را می‌توان در پنج بُعد طبقه‌بندی کرد که به شرح زیر است (چراغی و بیاری، 3398):

1. بُعد اعتقادی: این بُعد ناظر بر اعتقاد به واقعیت الوهیت و یگانگی خداوند و زیرشاخه‌های آن شامل عالم برزخ، راضی بودن از قضا و قدر، شیطان، جن، عدل، بهشت، جهنم و... است. منظور از اعتقاد به عالم برزخ، اعتقاد به عالمی است که حائل و فاصله میان این دنیا و قیامت می‌باشد که انسان پس از مردن، نخست وارد این عالم خواهد شد. منظور از راضی بودن از قضا و قدر، رضایت به آنچه خداوند بر انسان مقدر کرده و صبر کردن بر بلاهایی است که از جانب او

می‌رسد. منظور از اعتقاد به جن، باور به موجودی نامرئی است که مکلف به انجام تکالیفی مانند تکالیف انسان است. منظور از اعتقاد به عدل، باور به عدالت خداوند است.

2. بُعد مناسکی: این بُعد ناظر بر اعمالی است که در چارچوب زندگی دینی و مذهبی انجام می‌شوند؛ مانند: نماز، دعا، زیارت و... . نماز در لغت به معنای پرستش، نیاز، سجود، اظهار بندگی و اطاعت و یکی از فرایض واجب برای مسلمانان است. منظور از استمرار در انجام مناسک (دعا و مناجات)، تداوم و مقطعی نبودن انجام مناسک دینی از سوی افراد متدین است.

3. بُعد اخلاقی: این بُعد ناظر بر رعایت صفات پسندیده همچون تواضع و فروتنی، خودسازی و دوری از صفات ناپسند همچون غیبت، تهمت و... در زندگی روزمره است. منظور از تواضع و فروتنی این است که انسان قدر خود را بشناسد و با دلی مملو از فروتنی خود را به جایگاه خویش نشاند و اگر بدی بیند آن را با نیکی بپوشاند، فروخورنده خشم باشد و از مردم بگذرد. منظور از خودسازی این است که انسان خود را بشناسد و جایگاه خود را در جهان آفرینش تشخیص دهد. منظور از صله رحم، رفت‌وآمد با دوستان و خویشاوندان است. منظور از قناعت، بسنده کردن به آنچه مقدر است و چنگ نینداختن به سوی آنچه دستیابی به آن دشوار است. منظور از غیبت، بازگویی عیب پنهان و گناهان سرّی دیگران است. منظور از تهمت، نسبت دادن امر بد به فردی (در غیاب یا حضور دیگران) است که در او نباشد.

4. بُعد رفتاری: این بُعد دربرگیرنده تمایل به عمل و آمادگی برای پاسخگویی به شیوه‌های خاص و رفتار می‌باشد که شامل مراقبت از زبان، عدم پیگیری عیوب و لغزش‌های دیگران، خیرخواهی برای مؤمنان، دوری از ریا و تولی و تبری است. منظور از مراقبت از زبان، بازگو نکردن آن چیزی است که به ضرر دنیا و آخرت باشد. منظور از عدم پیگیری عیوب دیگران، جستجو نکردن عیوب دیگران و آزار دادن آنهاست. منظور از خیرخواهی برای مؤمنان، طلب خیر برای خود و دیگران است. منظور از دوری از ریا، نشان ندادن عمل درست به مردم به منظور جاه‌طلبی، خودنمایی و تظاهر به پرهیزکاری است. منظور از تولی، دوستداری دوستان خدا و منظور از تبری، دشمنی با دشمنان خدا است.

5. بُعد پیامدی: این بُعد بر اجرای اصول و فرامین دینی در زندگی روزمره تأکید دارد که شامل حسادت نورزیدن، صبر داشتن، عفو به جای قصاص، صداقت، درستکاری در تبادلات و... است. منظور از حسادت نداشتن این است که آنچه را که خدا به دیگری داده، برای او بخواهی و از آن رنج نبری و آرزوی زوال آن را نداشته باشی.

3. فرضیه‌های پژوهش

3-1. فرضیه اصلی

باورهای مذهبی در ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی با مشارکت سیاسی دانشجویان نقش واسطه‌ای دارد.

3-2. فرضیه‌های فرعی

- بین ویژگی‌های شخصیتی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- بین باورهای مذهبی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- بین ویژگی‌های شخصیتی و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد.

4. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی با استفاده از روش مدلیابی معادلات ساختاری (تحلیل مسیر) بود. جامعه پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه اردکان بود که در سال تحصیلی 1400-3399 مشغول به تحصیل بودند، چون برای انجام پژوهش‌های مدل‌سازی معادلات ساختاری، نمونه‌ای به اندازه 200-400 کافی است (مایرز¹ و همکاران، 6006)؛ بنابراین تعداد 300 آزمودنی با استفاده از شیوه نمونه‌گیری در دسترس برای شرکت در پژوهش انتخاب شد که با توجه به مخدوش شدن پرسشنامه‌ها، تعداد 275 پرسشنامه وارد تحلیل شدند. روش گردآوری اطلاعات نظری در پژوهش پیش‌رو جهت بررسی ادبیات پژوهش، اسنادکاو بود؛ همچنین گردآوری داده‌ها در این پژوهش از نوع میدانی و با استفاده از پرسشنامه بود. داده‌های حاصل از جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از دو شیوه آمار توصیفی (محاسبه میانگین، انحراف استاندارد و فراوانی متغیرهای جمعیت‌شناختی) و شیوه آمار استنباطی (مدلیابی معادلات ساختاری SEM)، رویکرد تحلیل عاملی تأییدی (CFA) و تأیید روابط بین متغیرها با روش تحلیل مسیر با نرم‌افزار SPSS-21 & AMOS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

5. ابزار گردآوری داده‌ها

5-1. پرسشنامه شخصیتی پنج عاملی نئو فرم کوتاه

این پرسشنامه شصت گویه دارد. مؤلفه‌های این پرسشنامه شامل پنج خرده‌مقیاس روان‌نژندی،

برونگرایی، انعطاف‌پذیری، دلپذیر بودن و باوجدان بودن است. تفسیر مقیاس‌ها به‌صورت مقایسه‌ای انجام می‌گیرد، نه صرفاً بر مبنای نمره فرد در یک مقیاس؛ برای نمونه فردی که دارای نمره بالاتر از صدک 75 در مقیاس افسردگی است، تنها هنگامی دارای خُلق افسرده تشخیص داده می‌شود که نمره او در مقیاس هیجان‌های مثبت در محدوده کمتر از صدک 25 قرار گیرد. پس اگر نمره فردی در مقیاس افسردگی بسیار بالا و در مقیاس هیجان‌های مثبت نیز بالا باشد، نمی‌توان خُلق افسرده را برای او در نظر گرفت؛ به این دلیل که او فردی است که در بیشتر موفقیت‌ها شاد و خرسند می‌باشد نه افسرده و ناامید. پس تفسیرکننده باید از تفکر همه یا هیچ در تفسیر مقیاس‌ها و شاخص‌ها پرهیزد. شاخص‌ها و مقیاس‌ها کمی پیوسته دارند؛ برای نمونه شاخص برون‌گرایی یک کمیت پیوسته از برون‌گرایی تا درون‌گرایی است. توصیه می‌شود که تفسیر شاخص‌ها و مقیاس‌ها براساس «بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم» انجام گیرد. روایی این پرسشنامه با استفاده از نظرات اساتید راهنما و مشاور، مطلوب ارزیابی و تأیید شده است؛ همچنین پایایی آن نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد. آلفای این پرسشنامه 0/78 به‌دست آمد که نشان‌دهنده پایایی قابل قبول این پرسشنامه است.

5-2. پرسشنامه استاندارد مشارکت سیاسی

فرج‌زاده (3393) این پرسشنامه را طراحی و ارائه کرده است. در این پرسشنامه برای مشارکت سیاسی، پنج سطح اساسی مطرح می‌شود که عبارتند از: 1. حق رأی و شرکت در انتخابات؛ 2. حق فعالیت‌های سیاسی و عضویت در احزاب و گروه‌های سیاسی؛ 3. حق کاندیداتوری در انتخابات؛ 4. دخالت در تصمیم‌گیری‌های کلان و تغییرات ساختاری. در پژوهش فرج‌زاده (3393) به جهت کسب روایی و اعتبار قابل قبول در جلسات فراوان با کمک استاد راهنما به انتخاب معتبرترین شاخص‌های گردآوری شده از بین شاخص‌های حاضر در پرسشنامه‌های موجود و آزمون‌شده پیشین اقدام شده است؛ افزون بر آن تمامی گویه‌های استخراج‌شده در اختیار چند تن از اساتید و کارشناسان مرتبط با موضوع مورد مطالعه قرار گرفته و اشتراک نظر آنها بر گویه‌ها مبنی بر معتبر بودن سنجه مورد نظر بوده است و نیز پایایی این پرسشنامه در پژوهش مقدماتی بر روی 30 نفر از دانشجویان با آلفای کرونباخ 0/86 به‌دست آمده است.

5-3. پرسشنامه باورهای مذهبی

خدایاری فرد، شکوهی یکتا و غباری بناب (3374) این مقیاس را تهیه کرده‌اند که شامل 40 سؤال

در مورد حیطه‌های موضوعی عبادات (8 ماده)، اخلاقیات و ارزش‌ها (5 ماده)، اثر مذهب در زندگی و رفتار انسان (7 ماده)، مباحث اجتماعی (5 ماده)، جهان‌بینی و باورها (9 ماده)، علم و دین (6 ماده) است. نمره‌گذاری براساس روش لیکرت با گزینه‌های کاملاً موافقم (4)، تا حدی موافقم (3)، بینابین (2)، تا حدی مخالفم (1) و کاملاً مخالفم (0) تنظیم شده است. البته نمره‌گذاری گویه‌های زیر به صورت معکوس است: 2-4-7-10-20-23-25-11-34-38. در این پرسشنامه، نمره بین 0 تا 66: میزان نگرش مذهبی در فرد ضعیف است؛ نمره بین 66 تا 100: میزان نگرش مذهبی در فرد متوسط است و نمره بالاتر از 100: میزان نگرش مذهبی در فرد قوی است. در پژوهش نسابه (3384) روایی محتوایی پرسشنامه از سوی اساتید دانشگاه شیراز تأیید شده است؛ همچنین پایایی آن از راه بازآزمایی 0/88 آمده است. پایایی این مقیاس به سه روش اسپیرمنبراون، گاتمن و آلفای کرونباخ به ترتیب 0/93، 0/22، 0/95 محاسبه شده است؛ همچنین روایی این مقیاس براساس روایی سازه تأیید شده است (خدایاری فرد و همکاران، 3379).

6. یافته‌های پژوهش

6-1. یافته‌های توصیفی

6-1-1. متغیرهای جمعیت‌شناختی

■ جنسیت

جدول 1: توزیع فراوانی پاسخگویان براساس جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد	درصد معتبر
مرد	64	23/3	23/3
زن	211	76/7	76/7
جمع	275	100/0	100/0

■ سن

جدول 2: آماره‌های توصیفی متغیر سن

متغیر	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
سن	18	35	22/91	3/346

■ وضعیت تأهل

جدول 3: توزیع فراوانی پاسخگویان براساس وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد	درصد معتبر
مجرد	120	43/6	43/6
متأهل	155	56/4	56/4
جمع	275	100/0	100/0

6-1-2. متغیرهای اصلی پژوهش

جدول 4: آماره‌های توصیفی متغیر ویژگی‌های شخصیتی

متغیر	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
روان‌نژندی	15	44	30/50	8/633
برون‌گرایی	17	45	30/37	7/539
دلپذیر بودن	17	46	31/90	6/522
انعطاف‌پذیری	16	44	31/62	6/324
با وجدان بودن	17	45	31/46	6/827

براساس جدول 4، میانگین و انحراف معیار متغیر روان‌نژندی به ترتیب 30/50 و 8/633 و میانگین و انحراف معیار متغیر برون‌گرایی به ترتیب 30/37 و 7/539 است؛ همچنین میانگین و انحراف معیار متغیر دلپذیر بودن به ترتیب 31/90 و 6/522 و میانگین و انحراف معیار متغیر انعطاف‌پذیری به ترتیب 31/62 و 6/324 می‌باشد و سرانجام میانگین و انحراف معیار متغیر با وجدان بودن به ترتیب 31/46 و 6/827 است.

جدول 5: آماره‌های توصیفی متغیر باورهای مذهبی

متغیر	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
باورهای مذهبی بیرونی	15	48	32/74	6/688
باورهای مذهبی درونی	15	27	20/91	2/416
باورهای مذهبی	34	74	53/27	8/733

براساس جدول 5، میانگین و انحراف معیار متغیر باورهای مذهبی بیرونی به ترتیب 32/74 و 6/688 و میانگین و انحراف معیار متغیر باورهای مذهبی درونی به ترتیب 20/91 و 2/416 است و نیز میانگین و انحراف معیار متغیر باورهای مذهبی به ترتیب 53/27 و 8/733 است.

جدول 6: آماره‌های توصیفی متغیر مشارکت سیاسی

متغیر	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
مشارکت سیاسی	52	156	123/49	26/322

بر اساس جدول 6، میانگین و انحراف معیار متغیر مشارکت سیاسی به ترتیب 323/49 و 66/322 است.

6-2. یافته‌های استنباطی

6-2-1. پیش فرض‌های مدل معادله ساختاری¹

به منظور اجرای مدل‌سازی معادله ساختاری توجه به تعدادی پیش فرض اساسی اهمیت دارد که در پژوهش حاضر پیش فرض‌های لازم شامل حجم بهینه نمونه، داده‌های پرت چندمتغیره، همخطی چندگانه مورد نظر قرار گرفته‌اند؛ به گونه‌ای که با مدنظر قرار دادن حد بالای نسبت حجم نمونه به تعداد متغیرهای مشاهده شده و پارامترهای آزاد (نسبت 20 به 1)، پیچیدگی مدل، روش برآوردهای پارامترهای آزاد، برآورد حداکثر درست‌نمایی (نیاز داشتن به حجم نمونه بالا)، حجم داده‌های مفقود (کمتر از 5 درصد) و رابطه نرمالیتی چندمتغیره با حجم نمونه اصل بر این گذاشته شد که حجم نمونه 275 نفر به منظور اجرای تحلیل مسیر کفایت لازم را دارد؛ همچنین پیش از برآورد پارامترهای آزاد در مدل معادله ساختاری مربوط به هر یک از فرضیه‌های پژوهش موارد پرت چندمتغیره با شاخص ماهالونوبیس بررسی شدند که مشخص شد پنج مورد از داده‌ها باید حذف شوند. در پژوهش حاضر به منظور بررسی هم خطی بین متغیرهای مستقل در مدل معادله ساختاری از مقادیر مربوط به دو شاخص² (VIF) و (Tolerance) استفاده شد که نشان‌دهنده هم خطی بین متغیرهای مستقل می‌باشند. با مدنظر قرار دادن نقطه برش مربوط به شاخص‌های Tolerance و VIF به ترتیب 0/4 و 2/5 (بالاتر بودن مقدار شاخص Tolerance از 0/4 و پایین تر بودن مقدار شاخص VIF از 2/5) نتایج این دو شاخص بیانگر عدم وجود هم خطی چندگانه و یا به عبارتی مطلوبیت این پیش فرض بود.

1. Structural Equation Modeling

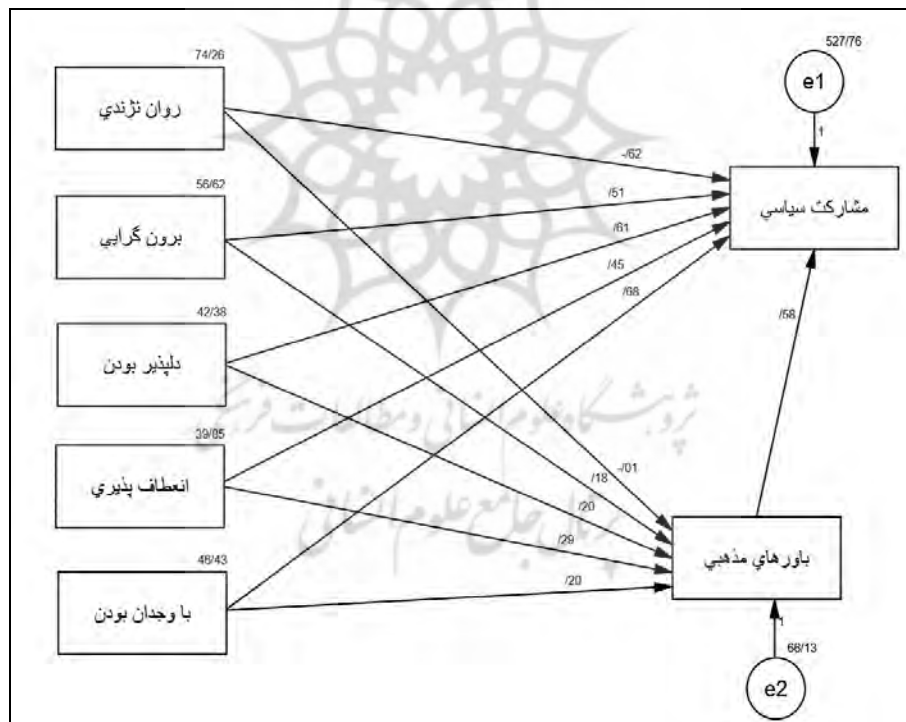
2. Variance Inflation Factor

جدول 7: برآورد مقادیر شاخص‌های هم‌خطی چندگانه متغیرهای مستقل

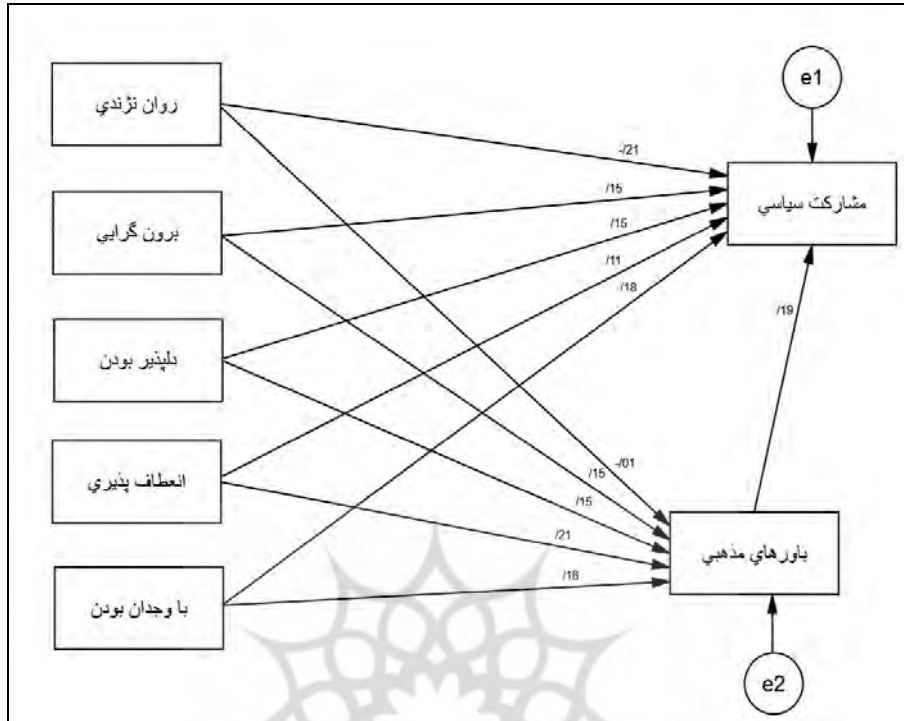
VIF	Tolerance	متغیرها
1/034	0/967	روان‌نژندی
1/036	0/965	برونگرایی
1/034	0/967	دلپذیر بودن
1/080	0/926	انعطاف‌پذیری
1/072	0/933	باوجدان بودن
1/149	0/870	باورهای مذهبی

6-2-2. آزمون فرضیه‌های پژوهش

برای بررسی فرضیات پژوهش از رویکرد مدل‌سازی معادله ساختاری کوواریانس محور استفاده شد. برآوردهای مربوط به شاخص‌های برازش کلیت مدل و پارامتر اصلی (اثرهای مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر مشارکت سیاسی) در زیر گزارش شده است:

شکل 1: مدل عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی در حالت غیراستاندارد

شکل 2: مدل عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی در حالت استاندارد

جدول 8: برآورد شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری

شاخص	CFI	IFI	GFI	CMIN/DF	DF	CMIN	RMSEA
مقدار	0/935	0/941	0/982	1/682	10	16/822	0/050

شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری با توجه به دامنه مطلوب این شاخص‌ها در مجموع بیانگر این است که مدل مفروض تدوین شده از سوی داده‌های پژوهش حمایت می‌شوند؛ به عبارت دیگر برازش داده‌ها به مدل برقرار است. برای محاسبه اثرهای مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر مشارکت سیاسی از روش خودگردان‌سازی¹ در نرم افزار اموس استفاده شد که خروجی آن در جدول 9 آمده است.

1. Bootstrap Method

جدول 9. برآورد اثرهای مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیرهای مشارکت سیاسی

متغیر مستقل	متغیر میانجی	متغیر وابسته	برآورد			
			مستقیم		غیرمستقیم	
			مقدار	P	مقدار	P
روان‌نژندی	-	باورهای مذهبی	-0/009	0/865	-	-
	-	مشارکت سیاسی	-0/205	0/001	-	-
	باورهای مذهبی	مشارکت سیاسی	-	-	-0/002	0/810
برونگرایی	-	باورهای مذهبی	0/154	0/029	-	-
	-	مشارکت سیاسی	0/148	0/025	-	-
	باورهای مذهبی	مشارکت سیاسی	-	-	0/030	0/023
دلپذیر بودن	-	باورهای مذهبی	0/152	0/045	-	-
	-	مشارکت سیاسی	0/155	0/027	-	-
	باورهای مذهبی	مشارکت سیاسی	-	-	0/029	0/035
انعطاف‌پذیری	-	باورهای مذهبی	0/210	0/006	-	-
	-	مشارکت سیاسی	0/110	0/081	-	-
	باورهای مذهبی	مشارکت سیاسی	-	-	0/040	0/013
با وجدان بودن	-	باورهای مذهبی	0/157	0/042	-	-
	-	مشارکت سیاسی	0/178	0/016	-	-
	باورهای مذهبی	مشارکت سیاسی	-	-	0/030	0/036
باورهای مذهبی	-	مشارکت سیاسی	0/193	0/016	-	-

بنابر مقادیر برآوردشده، می‌توان تحلیل فرضیه‌های تحقیق را بدین صورت مطرح کرد:

▪ فرضیه اصلی: باورهای مذهبی دانشجویان در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با مشارکت سیاسی آنها، نقش واسطه‌ای دارد.

جدول 10: تأثیر متغیر ویژگی‌های شخصیتی بر متغیر مشارکت سیاسی با میانجی‌گری باورهای مذهبی

متغیر بیش‌بین	متغیر میانجی	متغیر ملاک	تأثیر غیرمستقیم	آماره سوبل	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون فرضیه
روان‌نژندی	باورهای مذهبی	مشارکت سیاسی	-0/01*0/19	-0/15	0/877	عدم تأیید نقش واسطه‌ای
برونگرایی			0/15*0/19	2/09	0/036	تأیید نقش واسطه‌ای
دلپذیر بودن			0/15*0/19	2/08	0/037	تأیید نقش واسطه‌ای
انعطاف‌پذیری			0/21*0/19	2/46	0/014	تأیید نقش واسطه‌ای
با وجدان بودن			0/16*0/19	2/11	0/034	تأیید نقش واسطه‌ای

برای تحلیل اثرهای غیرمستقیم از روش‌های خودگردان‌سازی (جدول 9) و سوبل استفاده شد (جدول 10) که نتایج هر دو روش یکسان بود. با توجه به اطلاعات به دست آمده در جداول 9 و 10 و محاسبه آماره سوبل در سامانه آنلاین (نتایج در ذیل گزارش شده است)، مشخص شد باورهای مذهبی بین بُعد شخصیتی روان‌نژندی و مشارکت سیاسی، میانجی‌گری نمی‌کند ($P > 0/05$)، ولی بین سایر ابعاد شخصیتی با مشارکت سیاسی نقش میانجی‌گری معناداری دارد ($P < 0/05$)؛ بنابراین فرضیه اصلی پژوهش تأیید شد: «باورهای مذهبی دانشجویان در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با مشارکت سیاسی آنها، نقش واسطه‌ای دارد».

رابطه روان‌نژندی و مشارکت سیاسی با میانجی‌گری باورهای مذهبی

Input:	Test statistic:	Std. Error:	p-value:
a -0.009	Sobel test: -0.1550061	0.03344384	0.87681651
b 0.576	Aroian test: -0.1485386	0.03490002	0.88191773
s _a 0.058	Goodman test: -0.16239934	0.03192131	0.87099139
s _b 0.172	Reset all	Calculate	

رابطه برون‌گرایی و مشارکت سیاسی با میانجی‌گری باورهای مذهبی

Input:	Test statistic:	Std. Error:	p-value:
a 0.177	Sobel test: 2.09330986	0.04870373	0.0363215
b 0.576	Aroian test: 2.03866439	0.05000921	0.04148353
s _a 0.066	Goodman test: 2.15259911	0.04736228	0.0313502
s _b 0.172	Reset all	Calculate	

رابطه دلبند بودن و مشارکت سیاسی با میانجی‌گری باورهای مذهبی

Input:	Test statistic:	Std. Error:	p-value:
a 0.202	Sobel test: 2.08187299	0.05588814	0.03735407
b 0.576	Aroian test: 2.02716111	0.05739652	0.04264594
s _a 0.076	Goodman test: 2.14126819	0.05433789	0.03225242
s _b 0.172	Reset all	Calculate	

رابطه انعطاف‌پذیری و مشارکت سیاسی با میانجی‌گری باورهای مذهبی

Input:		Test statistic:	Std. Error:	p-value:
a	0.287	Sobel test: 2.46229701	0.06713731	0.01380503
b	0.576	Aroian test: 2.41336472	0.06849856	0.01580599
s _a	0.079	Goodman test: 2.51433172	0.06574789	0.01192582
s _b	0.172	Reset all	Calculate	

رابطه باوجدان بودن و مشارکت سیاسی با میانجی‌گری باورهای مذهبی

Input:		Test statistic:	Std. Error:	p-value:
a	0.199	Sobel test: 2.11413228	0.05421799	0.03450397
b	0.576	Aroian test: 2.05962374	0.05565288	0.03943452
s _a	0.073	Goodman test: 2.17321104	0.05274407	0.02976444
s _b	0.172	Reset all	Calculate	

- **فرضیه فرعی 1:** بین ویژگی‌های شخصیتی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد. این فرضیه در قالب پنج فرضیه فرعی آزمون می‌شود:
  - فرضیه 1-1:** بین روان‌نژندی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول 9، اثر مستقیم روان‌نژندی بر متغیر مشارکت سیاسی به لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($P < 0/001$ و $\beta = -0/205$). این رابطه معکوس و معنادار است؛ بنابراین فرضیه شماره 1-1 تأیید می‌شود: «بین روان‌نژندی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد».
  - فرضیه 2-1:** بین برون‌گرایی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول 9، اثر مستقیم برون‌گرایی بر متغیر مشارکت سیاسی به لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($P < 0/05$ و $\beta = 0/148$). این رابطه مثبت و معنادار است؛ بنابراین فرضیه 2-1 تأیید می‌شود: «بین برون‌گرایی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد».
  - فرضیه 3-1:** بین دلبذیر بودن و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد. طبق نتایج جدول 9، اثر مستقیم دلبذیر بودن بر متغیر مشارکت سیاسی به لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($P < 0/05$ و $\beta = 0/155$). این رابطه مثبت و معنادار است؛ بنابراین فرضیه 3-1 تأیید می‌شود: «بین دلبذیر بودن و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد».

فرضیه 1-4: بین انعطاف‌پذیری و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول 9، اثر مستقیم انعطاف‌پذیری بر متغیر مشارکت سیاسی به لحاظ آماری معنادار نیست ($\beta=0/110$ ، $P>0/05$)؛ بنابراین فرضیه 1-4، «بین انعطاف‌پذیری و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد» تأیید نمی‌شود.

فرضیه 1-5: بین باوجدان بودن و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول 9، اثر مستقیم باوجدان بودن بر متغیر مشارکت سیاسی به لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($\beta=0/178$ و $P<0/05$). این رابطه مثبت و معنادار است؛ بنابراین فرضیه 1-5 تأیید می‌شود: «بین باوجدان بودن و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد».

▪ **فرضیه فرعی 2:** بین باورهای مذهبی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول 9، اثر مستقیم باورهای مذهبی بر متغیر مشارکت سیاسی به لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($\beta=0/393$ و $P<0/05$). این رابطه مثبت و معنادار است؛ بنابراین فرضیه فرعی دوم تأیید می‌شود: «بین باورهای مذهبی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد».

▪ **فرضیه فرعی 3:** بین ویژگی‌های شخصیتی و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد. این فرضیه در قالب پنج فرضیه فرعی آزمون می‌شود:

فرضیه 3-1: بین روان‌نژندی و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول 9، اثر مستقیم روان‌نژندی بر متغیر باورهای مذهبی به لحاظ آماری معنادار نیست ($\beta=-0/009$ و $P>0/05$)؛ بنابراین فرضیه 3-1، «بین روان‌نژندی و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد»، تأیید نمی‌شود.

فرضیه 3-2: بین برون‌گرایی و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول 9، اثر مستقیم برون‌گرایی بر متغیر باورهای مذهبی به لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($\beta=0/144$ و $P<0/05$). این رابطه مثبت و معنادار است؛ بنابراین فرضیه 3-2 تأیید می‌شود: «بین برون‌گرایی و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد».

فرضیه 3-3: بین دلپذیر بودن و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول (9)، اثر مستقیم دلپذیر بودن بر متغیر باورهای مذهبی به لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($\beta=0/152$ و $P<0/05$). این رابطه مثبت و معنادار است؛ بنابراین فرضیه 3-3 تأیید می‌شود: «بین دلپذیر بودن و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد».

فرضیه 3-4: بین انعطاف‌پذیری و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد. براساس نتایج جدول 9، اثر مستقیم انعطاف‌پذیری بر متغیر باورهای مذهبی به لحاظ آماری

معنادار می‌باشد ($\beta=0/210$ و $P<0/01$). این رابطه مثبت و معنادار است؛ بنابراین فرضیه 3-4 تأیید می‌شود: «بین انعطاف‌پذیری و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد».

فرضیه 3-5: بین با وجدان بودن و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد.

براساس نتایج جدول (9)، اثر مستقیم با وجدان بودن بر متغیر باورهای مذهبی به لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($\beta=0/157$ و $P<0/05$). این رابطه مثبت و معنادار است؛ بنابراین فرضیه 3-5 تأیید می‌شود: «بین با وجدان بودن و باورهای مذهبی دانشجویان رابطه وجود دارد».

نتیجه‌گیری

از دیدگاه دینی مشارکت سیاسی فعال و حساسیت نسبت به سرنوشت خود و جامعه، نه تنها یک حق بلکه یک تکلیف حتمی، ضروری و ارزشی مطلوب برای دانشجویان و عموم جامعه است (حمیدی و راد، 3366)؛ همچنین مشارکت سیاسی که مهم‌ترین پروسه سیاسی در یک جامعه است، زمانی به بهترین شکل انجام می‌گیرد که دانشجویان با ویژگی‌های شخصیتی متفاوت در آن دخالت داشته باشند و بتوانند نقش خود را در آن ایفا سازند؛ امری که می‌بایست با ساختن تمهیدات و بسترسازی، زمینه‌های حضور دانشجویان مذهبی با ویژگی‌های شخصیتی همچون دلپذیر بودن، انعطاف‌پذیری و... در تصمیم‌گیری‌های سیاسی در محیط دانشگاه بیشتر شود (شهریاری، 3395). پس براساس یافته‌های پژوهش حاضر برای افزایش علاقه‌مندی دانشجویان به رفتارهای مشارکتی سیاسی، توجه ویژه‌ای به تقویت مبانی و اصول مرتبط با ویژگی‌های شخصیتی سیاسی و باورهای مذهبی که ارتباط آنها با میزان مشارکت سیاسی در این پژوهش اثبات شد، ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به یافته‌های این پژوهش به مسئولان دانشگاه‌ها پیشنهاد می‌شود با برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های تحکیم‌کننده باورهای مذهبی دانشجویان، زمینه را برای افزایش مشارکت سیاسی در امور کشور آنان فراهم کنند.

منابع

1. آقاییوسفی، علیرضا؛ مجید صفاری‌نیا، محمود شرفی و حمیدرضا ایمانی‌فر (۱۳۹۳)، «پیش‌بینی‌کننده‌های شخصیتی گرایش به دین»، دو فصلنامه علمی پژوهشی دین و ارتباطات، س ۲۱، ش ۴۵، ص ۵-۲۶.
2. ایمانی‌فر، حمیدرضا؛ علی مصطفایی و سیروس محمودی (1399)، «تدوین مدل شهادت‌طلبی براساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش واسطه‌ای نگرش مذهبی و عمل به باورهای مذهبی در دختران بسیجی»، فصلنامه روانشناسی نظامی، س 11، ش 43، ص 5-16.
3. باقریان، مصطفی و غلامرضا خوش‌فر (1396)، «بررسی رابطه بین ابعاد دینداری و مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه مازندران»، فصلنامه علوم اجتماعی، س 24، ش 76، ص 175-212.
4. بدری‌گرگری، رحیم (1393)، «تأثیر جهت‌گیری مذهبی و روش‌های مقابله مذهبی بر اعتیادپذیری دانشجویان دانشگاه تبریز»، فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد فرهنگ، س 7، ش 28، ص 153-175.
5. بیرو، آلن (1996)، درآمدی بر دارالمعارف علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی (1396)، تهران: کیهان.
6. جعفری کلاریجانی، احمد؛ احمد آذین و اصغر محمدی (1399)، «بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر مشارکت سیاسی در بین جوانان استان مازندران»، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، س 12، ش 2 (پیاپی 46)، ص 33-46.
7. چراغی، اسماعیل و علی‌اکبر بیاری (1398)، «سازوکار تأثیر باورهای دینی در کاهش آسیب‌های اجتماعی مطالعات اسلامی آسیب‌های اجتماعی»، س 2، ش 1، ص 89-116.
8. حاجی‌پور، حسین؛ یوسف امینی و منوچهر کردزنگنه (1399)، «تأثیر سرمایه اجتماعی و دینداری بر الگوهای مشارکت‌پذیری سیاسی در بین شهروندان بالای 18 سال شهر اهواز»، فصلنامه علوم اجتماعی، س 14، ش 4، ص 52-27.
9. حمیدی، رسول و فیروز راد (1396)، «بررسی رابطه سرمایه فرهنگی با مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز»، مطالعات جامعه‌شناسی، س 10، ش 35، ص 65-81.

10. خدایاری فرد، محمد؛ محسن شکوهی یکتا و باقر غباری بناب (1379)، «آماده‌سازی مقیاس نگرش مذهبی دانشجویان»، مجله روان‌شناسی، س 4، ش 3، ص 268-285.
11. رهبرقاضی، محمودرضا؛ ابوالفضل باقری اژییه و سمانه رحمانی (1399)، «گرایش‌های محافظه‌کاری: تأثیر ویژگی‌های شخصیتی»، روان‌شناسی بالینی و شخصیت، س 16، ش 1، ص 57-69.
12. زارعی، غفار (1396)، «بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی زنان» (مطالعه موردی: معلمان شهرستان پارسیان)، فصلنامه علمی پژوهشی زن و جامعه، س 8، ش 31، ص 19-32.
13. سردارنیا، خلیل‌الله؛ سینا امینی‌زاده و مظفر حسنونند (1398)، «تأثیر رسانه‌های جدید با واسطه‌گری متغیرهای اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان مطالعه موردی: دانشگاه شیراز»، جامعه‌شناسی کاربردی، س 30، ش 2، ص 85-100.
14. شهریاری، حیدر (1395)، «مقایسه مشارکت سیاسی دانشجویان علوم انسانی با سایر گروه‌های تحصیلی» (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه تهران)، رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، س 5، ش 4، ص 163-189.
15. عبداللهی نژاد، علیرضا؛ ابوذر قاسمی نژاد و جواد صادقی (1395)، «رسانه‌های اجتماعی و مشارکت سیاسی در انتخابات» (رابطه استفاده از فیس‌بوک، تلگرام و اینستاگرام و مشارکت سیاسی دانشجویان در انتخابات هفتم اسفند 1394)، مطالعات رسانه‌های نوین، س 2، ش 5، ص 34-75.
16. فرج‌زاده، مهدیه (1393)، «نقش شبکه ماهواره‌ای فارسری زبان بی‌بی‌سی در مشارکت سیاسی دانشجویان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
17. فیست، جس و گرگوری فیست (2006)، نظریه‌های شخصیت (ویراست هشتم)، ترجمه یحیی سیدمحمدی (1397)، تهران: روان.
18. قادرزاده، امید؛ فاطمه شریفی و الناز حسن‌خانی (1398)، «مشارکت سیاسی و عوامل مرتبط با آن: مطالعه پیمایشی دانشجویان دانشگاه کردستان»، مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، س 7، ش 4، ص 93-129.
19. گنجی، حمزه (1396)، نظریه‌های شخصیت، تهران: ساوالان.
20. گودرزی‌زاده، علی و علیرضا بهرامی (1397)، «تأثیر دین و باورهای دینی بر سلامت روان و کاهش آسیب‌های اجتماعی دانشجویان»، پنجمین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، علوم

- تربیتی و سبک زندگی، قزوین.
21. مدبر، سیف اله؛ اسماعیل صدری و نسیم محمدی (1397)، «پیش‌بینی سلامت روان دانش‌آموزان براساس باورهای دینی، خود کارآمدی تحصیلی و رشد اخلاقی»، روان‌شناسی مدرسه، س 7، ش 4، ص 143-157.
22. مظاهری، امیرمسعود؛ محمود علمی، فیروز راد و حمزه صادقیان (1397)، «بررسی رابطه بین مشارکت سیاسی و بیگانگی اجتماعی در بین شهروندان شهر تبریز»، مطالعات جامعه‌شناختی شهری، س 8، ش 29، ص 1-26.
23. مولائی، محمدضا (1397)، «نقش دانش و اعتماد سیاسی در پیش‌بینی علاقه‌مندی دانشجویان به مشارکت سیاسی»، نشریه دانش سیاسی، س 14، ش 1، ص 141-163.
24. نادری، احمد (1396)، «فرا تحلیل مشارکت سیاسی دانشجویان ایرانی: اثربخشی عوامل تبیین‌کننده عینی، انگیزشی-ذهنی، فرهنگی، اجتماعی و نهادی»، مجله مطالعات جامعه‌شناختی، س 3، ش 6، ص 24-56.
25. نیازی، محسن؛ زهرا حسن‌زاده، فاطمه تورنجی‌پور و ایوب سخایی (1399)، «مطالعات رابطه بین دین‌داری و مشارکت سیاسی شهروندان در ایران در دهه 1384-1394»، مجلس و راهبرد، س 27، ش 102، ص 213-239.
26. هارلوک، بی. الیزابت (2005)، روان‌شناسی شخصیت با تأکید بر تحلیل عوامل مؤثر بر رشد شخصیت، ترجمه پرویز شریفی درآمدی و محبوبه حاج نوروزی (1398)، تهران: آوای نور.
27. همیلتون، مالکو. بی (2001)، جامعه‌شناسی دین، ترجمه محسن ثلاثی (1396)، تهران: نشر ثالث.
28. Adorno, T., Burnswick, E., Levinson, D. & Sanford, P. (2007), *The authoritarian personality*. New York: Harper.
29. Bahrami, E. & Tashk, A. (2004), Dimension of correlation between religion orientation and mental health and assessment of religion orientation scale. *Journal of Psychology and Training Sciences*, 4(1), 41-63. [In Persian].
30. Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1985), *The NEO personality inventory: Psychological assessment resources* Odessa, FL.
31. Cuevas, J. A. & Dawson, B. L. (2021), An Integrated Review of Recent Research on the Relationships between Religious Belief, Political Ideology,

- Authoritarianism, and Prejudice. *Psychological Reports*, 124(3), 977–1014.
32. De–Benoist, A. (2016), *The current crisis of democracy*. Telos, New York.
33. Duriez, B. & Soenens, B. (2006), Personality, identity styles, and religiosity: An integrative study among late and middle adolescents", *Journal of Adolescence*, 29, 119–147.
34. Eysenck, M. W. (1998), Personality and the psychology of religion, *Mental Health, Religion & Culture*. 1(1), 11–19.
35. Flores, W., Ruano, A. L. & Funchal, D. P. (2009), Social participation within a context of Political violence: Implications for the promotion and exercise of the right to Health in Guatemala. *Health and Human Rights*, 11(1), 37–48.
36. Gerber, A. S., Huber, G. A., Doherty, D., Dowling, C. M. & Ha, S. E. (2012), Personality and political attitudes: Relationships across issue domains and political contexts. *American Political Science Review*, 104(1), 111–133.
37. Ghaffari, A. (2012), Explanation of social participation in the central region of Iran, Case study: Markazi province, *Journal of Iranian Association for Cultural Studies and Communication*, 27(8), 116– 141. [In Persian].
38. Gosling, S. D. (2008), *Snoop: What your stuff says about you*, New York: Basic Books.
39. Hardwick, J. (2009), *Family business: litigation and the political economies of daily life in early modern France*: Oxford University Press on Demand.
40. Jones, M. A. & Leal, D. L. (2011), Political participation: Does religion matter? *Political Research Quarterly*, 54(4), 751–770.
41. Kaplan, H. & Sadock, J. (2003), *Comprehensive textbook of psychiatry*. Baltimore: Williams & Wilkins.
42. Mager, U. & Nowak, P. (2018), Effects of student participation in decision making at School. A systematic review and synthesis of empirical research. *Educational Research Review*, 13(2), 38–61.
43. Meyers, L. S., Gamst, G. & Guarino, A. J. (2006), *Applied multivariate research: Design and interpretation*: Sage publications.
44. O’Bradovic, J. & Masten, A. S. (2017), Developmental antecedents of young adult civic engagement, *Applied Developmental Science*, 11(1), 2–19.
45. O’Donnell, V. L. & Tobbell, J. (2007), The transition of adult students to higher

- education: legitimate peripheral participation in a community of practice? *Adult education quarterly*, 57(4), 312–328.
46. Pye, L. W. (2015), *Political culture and Political Development*: Princeton University Press.
47. Roberts, B. W., Wood, D. & Caspi, A. (2008), The development of personality traits in adulthood.
48. Rush, M. (2014), *Politics & Society*. New York: Routledge.
49. Saroglou V. (2017), Religion and the five factors of personality: A meta-analytic review. *Personality and Individual Differences*, 32(1), 15–25.
50. Sauerheber, J. D., Hughey, A. W., Wolf, C. P., Ginn, B. & Stethen, A. (2021), The Relationship Among and Between Marital Satisfaction, Religious Faith, and Political Orientation. *The Family Journal*, 29(1), 41–49.
51. Stronge, S., Bulbulia, J., Davis, D. E. & Sibley, C. G. (2021), Religion and the development of character: Personality changes before and after religious conversion and deconversion, *Social Psychological and Personality Science*, 12(5), 801–811.
52. Verma, B. & Sheikh, C. (1996), Cognitive style, personality and psychogenic needs, *Journal of the psychological researches*, 40, 62–68.
53. Xu, X., Soto, C. J. & Plaks, J. (2021), Beyond openness to experience and conscientiousness: Testing links between lower level personality traits and american political orientation, *Journal of personality*.